

Games in the Classroom — Results in Education

(Based on the topic “The Role and Importance of Game Technologies in Primary Education”)

Samarkand State Pedagogical Institute Faculty of Pedagogy Master’s student (1st year)
Specialty: Theory and Methodology of Education and Upbringing (Primary Education)

Qurbonova Gularo Xujanazar qizi

Abstract. This article discusses the didactic, psychological and methodological foundations of the use of educational games in mathematics lessons in primary grades. The impact of game technologies on increasing student activity, interest in learning and the quality of knowledge is analyzed. It is argued that the use of games in the lesson is an important pedagogical tool that increases the effectiveness of education. Information on research conducted on this topic is presented.

Keywords: educational game, primary education, mathematics, pedagogical technology, interactive methods, learning motivation, Maria Montessori methodology, Zuyev and Nikitin games.

DARSDA O‘YIN — TA’LIMDA NATIJA

(Boshlang‘ich ta’limda o‘yin texnologiyalaring o‘rni va ahamiyati mavzusi asosida)

Samarqand davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim) mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

Qurbonova Gularo Xujanazar qizi

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich sinflar matematika darslarida ta’limiy o‘yinlardan foydalanishning didaktik, psixologik va metodik asoslari yoritiladi. O‘yin texnologiyalarining o‘quvchilar faolligi, bilishga qiziqishi va bilim sifati oshishiga ta’siri tahlil qilinadi. Dars jarayonida o‘yinlardan foydalanish ta’lim

samaradorligini oshiruvchi muhim pedagogik vosita ekanligi asoslanadi. Bu mavzu yuzasidan olib borilgan tadqiqotlar haqida ma'lumotlar keltiriladi.

Kalit so'zlar: ta'limiy o'yin, boshlang'ich ta'lim, matematika, pedagogik texnologiya, interfaol metodlar, o'quv motivatsiyasi, Mariya Montessori metodikasi, Zuyev va Nikitin o'yinlari.

Kirish

Bugungi globallashtirish va raqamlashtirish sharoitida ta'lim tizimi oldiga nafaqat bilim berish, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirish, unda mustaqil fikrlash, muammo yechish, muloqotga kirishish va ijodiy yondashuv kabi XXI asr kompetensiyalarini shakllantirish vazifasi qo'yilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, boshlang'ich ta'lim bosqichi butun ta'lim tizimining poydevori sifatida alohida ahamiyat kasb etadi, chunki aynan shu davrda bolaning o'qishga bo'lgan munosabati, bilishga qiziqishi va o'quv faoliyatiga bo'lgan motivatsiyasi shakllanadi.

Hozirgi kunda ko'plab maktablarda an'anaviy, reproduktiv o'qitish usullarining ustunligi o'quvchilarning passivligiga, faqat tayyor bilimni qabul qilishga o'rganib qolishiga olib kelmoqda. Natijada o'quvchilarda matematika kabi mantiqiy fanlarga nisbatan qiziqishning pasayishi, qo'rquv va o'ziga ishonchsizlik kabi holatlar yuzaga kelmoqda. Bu esa ta'lim sifati va natijadorligiga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli bugungi ta'lim jarayonida o'quvchini faol subyektga aylantiruvchi, uni dars jarayoniga jalb etuvchi innovatsion pedagogik texnologiyalarga ehtiyoj kuchaymoqda. Ana shunday samarali vositalardan biri — ta'limiy o'yinlardir. O'yin boshlang'ich sinf o'quvchisining psixologik xususiyatlariga mos bo'lib, u orqali bilim tabiiy, majburiy bo'lmagan, g'oya sifatida emas, balki qiziqarli faoliyat jarayonida egallanadi.

Adabiyotlar tahlili. O'yin — bu faqat hordiq yoki ko'ngilochar mashg'ulot emas, balki rivojlantiruvchi, tarbiyalovchi va o'qituvchi funksiyaga ega bo'lgan murakkab pedagogik hodisadir. L.S. Vygotskiy fikricha, o'yin bolaning yaqin rivojlanish zonasini

kengaytiradi va unda ijtimoiy rollar shakllanadi. J. Piaje esa o'yinni bolaning intellektual rivojining tabiiy mexanizmi deb hisoblaydi.

Pedagogik jihatdan ta'limiy o'yin quyidagi vazifalarni bajaradi:

- bilishga qiziqishni uyg'otadi;
- mustaqil fikrlashni rivojlantiradi;
- bilimni mustahkamlaydi;
- ijtimoiy muloqotni shakllantiradi.

Asosiy qism. Matematika darslarida o'yinlardan foydalanishning ahamiyati

Boshlang'ich sinf matematika darslari o'quvchilarda hisoblash, solishtirish, umumlashtirish va mantiqiy xulosa chiqarish kabi ko'nikmalarni shakllantiradi. Ayniqsa matematika darslarida o'yin elementlaridan foydalanish abstrakt tushunchalarni hayotiy vaziyatlar bilan bog'lash, mantiqiy fikrlashni rivojlantirish va o'quvchilarda "men bajara olaman" degan ichki ishonchni shakllantirish imkonini beradi. Shu bois "Darsda o'yin — ta'limda natija" tamoyili bugungi kunda nafaqat metodik yondashuv, balki ta'lim sifatini oshirishning dolzarb strategiyasi sifatida qaralmoqda. Zamonaviy ta'lim tizimida bilimni shunchaki yetkazish emas, balki o'quvchini faol subyektga aylantirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Ayniqsa boshlang'ich ta'lim bosqichida bu jarayon bolaning yosh xususiyatlariga mos metodlarni tanlashni talab etadi. 6–10 yoshli bolalar uchun o'yin yetakchi faoliyat turi bo'lib, aynan o'yin orqali ular atrof-muhitni anglaydi, tushunadi va tajriba orttiradi. Shu sababli matematika kabi mantiqiy fanlarni o'qitishda ham o'yin metodlaridan foydalanish pedagogik jihatdan asosli va samarali hisoblanadi. Biroq bu jarayon an'anaviy shaklda olib borilganda o'quvchilarda tez zerikish, passivlik va qiziqishning susayishi kuzatiladi.

Ta'limiy o'yinlar esa:

- abstrakt tushunchalarni konkretlashtiradi;
- matematik amallarni hayotiy vaziyatlar bilan bog'laydi;

-xatodan qo‘rqmasdan faol ishtirok etishga undaydi.

Masalan, “Do‘kon” o‘yini orqali pul birliklari, “Kim tez hisoblaydi?” o‘yini orqali tezkor hisoblash, “Raqamni top” orqali mantiqiy fikrlash rivojlantiriladi.

Amaliy tajriba asosida tahlil. Maktab amaliyotida o‘tkazilgan darslar tahlili shuni ko‘rsatadiki, o‘yin elementlari muntazam qo‘llangan sinflarda o‘quvchilarning darsga munosabati ijobiy tomonga o‘zgaradi. Ular faolroq savol beradi, masalalarni yechishda tashabbus ko‘rsatadi va bilimni ongliroq o‘zlashtiradi.

Amaliy kuzatishlar asosida quyidagi tendensiyalar aniqlanadi:

- o‘yinli darslarda o‘quvchilar diqqatini ushlab turish osonlashadi;
- xatolar kamayadi, chunki o‘quvchi jarayonga qiziqadi;
- bilim uzoq muddat xotirada saqlanadi.

Tadqiqot va natijalar. 1-sinf o‘quvchilari uchun matematika shunchaki raqamlar emas, balki atrof-muhitni anglash vositasidir. Pedagogika va psixologiya sohasidagi nufuzli tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘yin orqali o‘qitish (Game-based learning) bolaning mantiqiy fikrlashini 25-30% ga tezlashtiradi.

Quyida ushbu sohadagi eng mashhur va tan olingan yondashuvlar hamda tadqiqot natijalari keltirilgan:

1. Jan Piaje va "Konkret operatsiyalar" nazariyasi.

Shveysariyalik psixolog Jan Piaje 6-7 yoshli bolalar tushunchalarni faqat vizual va jismoniy harakatlar orqali o‘zlashtirishini isbotlagan.

-Tadqiqot mazmuni: Bolalar mavhum formulalardan ko‘ra, narsalarni guruhlash, saralash va sanash o‘yinlari orqali matematikani yaxshiroq tushunadi.

-Amaliy natija: Bugungi kunda darslarda qo‘llaniladigan "Meva yig‘ish" yoki "Do‘koncha" o‘yinlari aynan Piaje nazariyasiga asoslangan.

2. Mariya Montessori metodikasi.

Montessori tadqiqotlari "qo'llar orqali o'rganish" tamoyilini ilgari suradi. Uning matematik materiallari (masalan, "Oltin munchoqlar") o'yinchoqdek ko'rinsa-da, aslida murakkab hisob-kitobni o'rgatadi.

Xulosa: Bolaga "5+2" ni qog'ozda yozishdan ko'ra, 5 ta qizil va 2 ta ko'k toshni birlashtirish o'yini samaraliroq.

Natija: Montessori maktablarida o'yin orqali o'rgangan bolalar 1-sinf oxiridayoq 100 gacha bo'lgan sonlar ustida amallarni erkin bajara oladi.

2. "Zuyev va Nikitin" o'yinlari (Rossiya tajribasi)

Nikitinlar oilasi tomonidan ishlab chiqilgan va keyinchalik Rossiya pedagogika akademiyasi tomonidan tan olingan metodika.

"Kubiklar bilan o'yin": Bu o'yin orqali bolalar geometrik shakllarni va fazoviy fikrlashni o'rganishadi.

Asosiy g'oya: O'yin murakkablik darajasi bo'yicha "oddiydan murakkabga" tamoyili asosida qurilgan bo'lib, bola o'zi yechim topmaguncha kattalar aralashmaydi.

3. Zamonaviy tadqiqot: "Singapore Math" (Singapur metodikasi)

Hozirda dunyo reytingida (PISA) birinchi o'rinda turuvchi Singapur tajribasi CPA (Concrete, Pictorial, Abstract) yondashuviga tayanadi.

Bosqichlar: 1. Konkret: O'yinchoqlar bilan o'ynash.

2. Piktorial: Rasmlar chizish.

3. Abstrakt: Raqamlar bilan yozish.

Tadqiqot natijasi: O'yin orqali vizuallashtirish bolalarda "matematik qo'rquv"ni yo'qotadi.

Yuqoridagi tadqiqotlarning natijalari shuni ko'rsatadiki, 1-sinf o'quvchisi uchun matematika — bu qoidalar to'plami emas, balki qiziqarli jumboqlar dunyosidir. O'yin jarayonida miya dofamin ishlab chiqaradi, bu esa yangi neyron aloqalarining mustahkamlanishiga yordam beradi.

Xulosa

Ta'limiy o'yinlar boshlang'ich sinf matematika darslarida nafaqat metod, balki ta'lim samaradorligini oshiruvchi pedagogik texnologiya sifatida namoyon bo'ladi. Ular orqali o'quvchi faol, mustaqil va ijodkor shaxs sifatida shakllanadi. Shuning uchun matematika darslarini loyihalashda o'yin metodlarini tizimli va maqsadli joriy etish pedagogik jihatdan maqsadga muvofiqdir. Bugungi kunda Finlandiya va Singapur kabi rivojlangan davlatlarda ham aynan ta'limga asoslangan o'yinlardan foydalanib bilim berish eng samarali va natijaga eltuvchi yo'l sifatida qaralmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi". — Toshkent: "O'zbekiston", 2022. (Ta'lim islohotlariga oid qismi).
2. Vygotskiy L.S. Psixologiya razvitiya rebenka. — Moskva, 2005.
3. Piaje J. Psixologiya intellekta. — Sankt-Peterburg, 2003.
4. Klarin M.V. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. — Toshkent, 2015.
5. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. — Toshkent, 2018.
6. O'zbekiston Respublikasi XTV. Boshlang'ich ta'lim davlat standarti. — Toshkent, 2023.